

פרשת יתרו תצוה

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (וי' ו')

(2) אזהרה (1) פני תורה

1. ה' ירדתי לתת לך חוק וצו וכן אמרתי על ידו פרשט
זו, וכן אמרתי כי הוא כבוד משה עבד ה' (וי' ו) וכבוד שבו שכתבו
ה', אלף ספרים כי יוכל עשות לו דרך כבוד אשר לא בדרך זה
שאלה ח"ו כפחות ידעו בעם כי עד שכל כבוד מדין
והשליש, ונראה כי ענין הכבוד הוא להראות כי את בני
ישראל הדור ההוא וכל דור ודור כי יש בלומות גדולים
בהנהגה והשכלה, ולא למד מהשכלת יתרו בעליו ורופן סדר
בני אדם אשר נהג כי יש בלומות מכירים דברים המאופרים,
ויסבוכה בזה כי לא נראה בהנהגה בלומות ללד שיש בהם השכלה
והבנה יותר מכל בלומות, וזה לך הלאה השכלת יתרו הא
למדת כי לא מדוב חכמה ישראל והשכלתם נהג כי בהם
אלף לחסד עליון ולהבנת האבות, ויותר יעצו לומר ענין
זה למי"ד (זכרים קט"ו) יתרו קודם מתן תורה בזה כי
נתחכם כי על זה קודם מתן תורה לומר שבהם שיש בלומות
יותר חכמים מלשאל אעפ"י אהנו בזה כי אלו ונחר בנו,
ועל זה נפרע עלינו לשנת לאשר נהג בנו מלד חסדיו, גם
למי"ד אשר מתן תורה יש ענין בהם שבו בלומות גדולות
להראות הכוונה (המכרת ו) שולנת זה חין הכוונה ההפכה
נגינת והבן:

נראה להסביר, כי הנה שבח האדם שבחר בו השם יתברך יותר מן
המלאך, הוא מפני שהמלאך אין חידוש ופלא בקדושתו, כי הוא רוחני
ומובדל מן החומר, ולכן אין סיבה שלא יהיה קדוש, אך האדם שיש לו
גוף חומר עכור, ועם כל זה הוא קדוש, זה באמת פלא.

והענין יובן על פי משל: אדם אחד הלך לשוק ומצא בחנות אחת צורת
עוף עשוי מעץ ואבן, אך היה עשוי בחכמה שנראה לעיני כל שהוא עוף
הפורח ממש בלי שום הפרש כלל, ואותו אדם התאוה לקנותו ושאל את
בעל החנות בכמה תמכור זה? אמר לו: עשרה זהובים. התפלא הלה ושאל
אותו, הרי עוף הפורח כזה נמכר בעשר פרוטות, ואיך תרצה בזה עשרה
זהובים? השיב לו: עוף הפורח הוא מעשה שמים ויש כמוהו אלפים ורבות,
לכן נמכר בזול כי מצוי הרבה, אבל זה עשוי מחכמת אדם מעץ ואבן,
שהתחכם האומן לעשות מהעץ עוף ממש, והוא דבר פלא שלא מצוי, ולכן
נחירו יקר.

והנמשל, המלאך אין לו חומר ולכן אין פלא שהוא קדוש, ויש אלפים
רבבות מלאכים שהם כולם קדושים. אך האדם שהוא בעל גוף חומרי,
והוא יהיה קדוש ודומה למלאך, הרי זה פלא וחידוש שאינו מצוי, ולכן
יביב לפני השם יתברך ביותר.

וזהו שאמר הכתוב: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" ולא מלאכי מרום
כי על פי שהם קדושים יותר מכם, כיון שנמצא בהם חידוש גדול, שאתם
עלי גוף חומרי, ועם כל זה אתם קדושים, לכן נבחרתם אצלי (בן איש חי
ישות).

(3) קוה תלוי

אין להוסיף וממנה אין לגרוע. אבל תורה
שבע"פ הרי אין לה סוף וקצבה ובכל דור הדור
מתחדשים חרשי דינים והלכות וכל זמן
שהאדם ממשמש בהם ימצא בה טעם חדש
שלא ידעו מקודם, וכמאמר הכתוב (משלי ב, ו)
כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, לא אמר
הכתוב כי ה' נתן חכמה רק אמר יתן דבכל
שעה שהאדם לומד ומייגע עצמו בה ה' מוסיף
לו חכמה ועליה אמר הכתוב (איוב יא, ט) ארדכה
מארץ מידה ורחבה מני ים, ועל כוונה זו אמרו
ישראל אז נעשה ונשמע, דנעשה קאי שקיבלו
עליהם לעשות כל האמור להם אז, ונשמע קאי
על להבא דקיבלו על עצמם לשמוע עוד לדברי
החכמים שבכל דור דדור כל מה שיתגלה אח"כ

בהידישי התורה:
והנה ידוע דעת הרמב"ם (פי"א מכירה ה"ז)
דהמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב לא
חל עליו החיוב והשיעבוד כלל ואם יקבל
בקגא"ס שהוא יהיה מחייב לעשות כל מה
שיצוה עליו חבירו לא חל עליו החיוב כיון
דבעת הקבלה לא ידע מה שיאמר לו פלוני.
וא"כ ישראל שקיבלו על עצמם החיוב קודם
שידעו הפרטים לכאורה היאך חל עליהם החיוב
(וכבר ראיתי שהענין כזה בחיבור אחד ושכחתי שמו)

ועתה אם שמעו תשמעו בקולי ושמרתם את
בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים.
איתא במכילתא והייתם לי סגולה שתהיו קנויים
לי ועוסקין בתורה. ויש להבין כוונת המכילתא
מה שאמר תהיו קנוין לי. וי"ל דהנה הכתוב
אומר כאן שני דברים אחד תשמעו בקולי שנית
ושמרתם את בריתי, ולכאורה י"ל דקאי על
תורה שבכתב ותורה שבעל פה דשמעו תשמעו
בקולי היינו על תורה שבכתב ושמרתם את
בריתי קאי על תורה שבע"פ דהוא קרוי ברית
וכמו דאיתא במס' גיטין (דף ס, ב) לא כרת
דקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים
שבעל פה שנאמר (שמות לד, כז) כי על פי
הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל.
דהך שבע"פ ניתנה רק לישראל לחודא
דשבכתב גם הם מאמינים בה, וע"כ נקרא הך
שבע"פ ברית וזהו שאמר הכתוב ושמרתם את
בריתי ואז והייתם לי סגולה מכל העמים, דבזה
הם מוכרלים לעצמם. והנה הך דבכתב הרי היא
כפי מה שניתנה בסיו ועליה אין להוסיף
ומאומה וס"ת אם יתירה היא אות אחת פסולה
כמו אם היתה חסירה דהיא ניתנה קצובה עליה

(1)

אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (י"ט. ה)
 פירש"י "לא פחות ולא יותר" וצ"ע דח"ו שישנה משה דברי הקב"ה
 אלא הביאנו שהזהירו אל בני ישראל שלא ישנו תפקידם, ויהיו גדוליהם
 ממלכת כהנים וגוי קדוש, ופשוטי העם אל יהרסו אל ה' לנהוג עצמם
 במדת חסידות יתירה על דרגתם האמתית.

ומגדולי המוסר הוכיחו כן מדברי הגמ' חולין (קה). "אמר מר עוקבא
 אנה לאה מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא כי הוה אכיל
 בישראל האידינא לא הוה אכיל גבינא עד למחר, ואלו אנא כהא סעודתא
 הוא דלא אכילנא לסעודתא אחרינא אכילנא" ע"כ. (אני לגבי אבי כחומץ
 לגבי יין, שאבי המתין בין בשר לגבינה כ"ד שעות ואני איני מתחין אלא
 הפרש שבין סעודה לסעודה) ולכאורה צ"ע למה לא המתין מר עוקבא
 זכאביו אם ידע שעדיף לעשות כן, ומוכח שאם הרגיש בעצמו שאינו ראוי
 להחמיר על עצמו כן אין בזה אפי' מדת חסידות להתחסד יותר ממדריגתו
 העצמית ואין שום תועלת בזה וזהו מה שהזהירו למשה אל בני ישראל
 לכל אחד דבר הראוי לו.

וזהו כלל ועיקר גדול שאין לקפוץ כפי מדריגה שאינו שייך לו עוד
 כלל, וקדושי עליון מנהיגים קשורים במדריגתם, שזכו לה בעמל רב
 וביגיעה, ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול.

אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (י"ט ו')

פירש"י (ממכילתא) אלה הדברים — לא פחות ולא יותר, עכ"ל. ולא נתבאר
 מהיכי ניתא ידבר יותר על מה שנצטוו לדבר, ובכל התורה דכתיב דבר
 אל בני ישראל שוב לא שינה בסיום הדברים אלה הדברים אשר תדבר,
 ובאמת למה יבא לשון זה, וכאן דכתיב למעלה (פסוק ג') כה תאמר לבית
 יעקב ותגיד לבני ישראל, שוב למותר לשנות לשון הצוי, כה תדבר.

ואפשר לפרש עפ"י המבואר במס' יבמות (מ"ז ב'), דגר שבא להתגייר
 מדיעיים לו מצות חמורות שעליו לקבל ביהדותו, ופירשו בגמרא טעם
 הודעה זה, כי אולי לא יאבה לקבל עליו עול זה וימנע מלהתגייר, ומניעה זו
 היא לרצון לישראל, מפני שקשים גרים לישראל כספחת (ויש הרבה טעמים
 בזה, עיין בתוס' שם ועוד בתוס' קדושין ע' ב' ונדה י"ג ב').

והנה ישראל בשעת מתן תורה היו כמו גרים שנכנסו תחת כנפי השכינה,
 ולפי זה הי' למשה להודיעם ממצות חמורות שעליהם לקיימן, כמו שמודיעים
 בקבלת גרים — על זה אמר לו ה' לא תוסיף להגיד להם יותר על הדברים
 האלה שאמרתי לך.

וטעם הדבר שמשונה ענין זה מקבלת התורה מכניסת גרים הוא, כי
 כפי שכתבנו פרישת גרים מלהתגייר נוח ורצוי הוא, כמו שבאנו, ולכן
 מתרים בהם בחומר מצות, אולי יפרשו מחמת זה, אבל בקבלת התורה
 בישראל לא שייך זה, יען כי סוף סוף יקבלו התורה בכפי' כידוע מהאמר
 שקפה עליהם הקב"ה את ההר, כמבואר בשבת פ"ח א' ואם כן אין כדאי
 עתה להכביד רוחם בהודעת עול מצות חמורות, ועל כן צוה ה' אותו שלא
 יוסיף דברים יותר מאשר צוהו.

ומה שאמרו במכילתא שצוה אותו גם על שלא יפחות — הוא אשגרא
 דלישנא בעלמא, כמו שרגילין לומר לא פחות ולא יותר.

וכפרט על תושבע"פ שהיא בלא סוף וכמבואר
 היאך יחול החיוב, והתירוצ' לזה כבר בארנו
 בספר בית הלר (דרוש) דאע"ג דהמקבל עליו
 לעשות כל מה שיאמר פלתי לא חל החיוב
 מ"מ הרי יכול כל אחד למכור את עצמו לעבד
 לחבירו או לפועל והרי הוא מחייב עצמו
 לעשות כל מה שיאמר לו אדונו, רק החילוק
 בזה הוא פשוט דהמחייב עצמו הרי עיקר
 הקבלה הוא החיוב אבל עצם גופו לא הקנה
 לחבירו והחיוב הרי הוא אינו ידוע לו ואינו
 קצוב. אבל המוכר עצמו לעבד אינו מקבל עליו
 שום חיוב רק מקנה גופו לרבו ובוה שפיר חל
 הקנין, וכיון דהגוף נעשה של הרב הרי ממילא
 מחייב לעשות כל מה שיאמר הרב וזה פשוט,
 ומש"ה חל הקבלה על ישראל הם לא קיבלו
 על עצמם התורה בגדר חיוב ושיעבוד רק הקנו
 גופם להתורה ולעבודתו יתברך, וזהו שאמר
 הכתוב ושמרתם את בריתי דזה קאי על שבע"פ
 היא אין לה קצבה וע"כ אמר הייתם לי סגולה
 מכל העמים, שתהיו קנויים לי ועוסקים בתורה
 שיהיה לי בכם קנין הגוף לא חיוב גירדא. וזה
 הוא ההבדל שיש בין ישראל ובין בני נח, דבב"י
 נח גם כהני שבע מצות שמחייבים בהם אינם
 עליהם רק בגדר חיוב שהם חייבים לקיימם ולא
 שגופם קנוי להמצות אבל ישראל הקנו גופם
 להתורה, וזהו שמסיים הכתוב והייתם לי סגולה
 מכל העמים, דבבחינה זו יהיה הבדל ביניכם
 ובין בני נח גם כהדברים שגם הם חייבים בהם,
 דהני שתי בחינות שהם אחת דהיינו הן שבע"פ
 ושהקנו גופם להתורה היא הנותנת הבדל
 ביניכם:

פ"ע

5
 פ"ע
 פ"ע

6

6

פ"ע
 פ"ע

7

6

וי' לא פחות ולא יותר, ואם תאמר, ואין
 סלקא דעתך שיהיה מוסיף משה על דברי ה',
 ונאמר (מס' ג' ו') "אל תוסיף על דבריו" ¹¹⁴, ויש
 לומר דסלקא דעתך שמשנה יהיה מפתה אותם

מעצמו, לא שיוסיף על דבר ה', רק יהיה
 מוסיף עליהם דברי ריצוי מעצמו, ויאמר להם
 שאלו דברי עצמו ¹¹⁵, גם זה אסור, וטעמא
 דמלתא, שלא יאמרו אחר כך כי נתפתו יותר
 מדי לקבל התורה ¹¹⁶:

(114) ומה שלא הקשה מ"ל תוסיפו הנאמר בתורה (דברים ד, ב), כי

אסור כל תוסיף נהג רק במוסיף או גורע בפרטי המצוה עצמה, כמו ה' או ג' פרשיות בתפילין, ולא
 כאשר גורע או מוסיף את הדבר עצמו, וכמבואר שם בגי'א, ובבאר הגולה באר הראשון [ג], וכאן
 נצטוו משה שלא יוסיף דברים אחרים על דברי הקב"ה, ולכן הביא את הפסוק ממשלי: אמנם יש
 להעיר מדוע שאל הגויא רק מההוספה ולא הקשה מההפחתה, וגם תירוצו רק יסביר חסיד של
 משה להוסיף אך עדיין יקשה מהו חסיד שיפחית, ועל כך לא תירץ דבר, ואולי הגויא הבין שאפן
 אין שום סיד' שמשנה יפחית מדברי ה', ורק היפחית' שכאן הוא מצד יכל המוסיף גורע' [טנהדרין כט], שמשנה
 נצטוו כאן שלא יוסיף, שאם יוסיף הרי זה יגרע, ואמנם לזה מתאים הפסוק ממשלי, שנאמר שם "אל
 תוסיף על דבריו פן יזכיה פן יזכיה כן ונכבדת", ומכך למד רש"י בבראשית ג, ד שכל המוסיף גורע, וכלשונו:
 "הוסיפה [תורה] על הציווי [שאסור אף לגעת בעץ הדעת], לפיכך באה לידו גרעון, הוא שנאמר אל
 תוסיף על דבריו". אמנם בדרוש על התורה [סוף כט:] ביאר שהיה סיד' שמשנה אף יפחית מדברי הקב"ה,
 ויובא בהערה 116. (115) ואז חשב משה רבינו שזה יהיה מותר לעשות, כי כאשר מודגש שאין זו
 הוספה מהקב"ה אלא ממשנה, שוב אין איסור "בל תוסיף", ושוב אין לחשוש ל"כל המוסיף — גורע",
 וכמו שביאר בגויא דברים ד, ב, שאין בתקנות דרבנן משום "בל תוסיף" על התורה, כי "כל מצות
 דרבנן אינם הוספה על התורה, ולא היו יאל תוסיפו רק כאשר מוסיף על התורה להיות שיה עם
 התורה, אבל לעשות גררים וסיגים אין זה תוספות, שלא ישוו עמהם". (116) בדרוש על התורה [סוף
 כט:] סלל לו דרך אחרת בענין זה, וז"ל: "שלא יעלה בדעתו [של משה] להחסיר ולהעלים מהם מילה אפי'
 [ועתה אם שמעו תשמעו בקולי וגו'] (פסוק ה), בחושבו כי מילת אפי' הוא לשון תנאי יאם שמעו תשמעו
 גוי' והייתם לי סגולה... ויאמרו [ישראל] הרי אם לא נשמע אנו מרוחקים מאתו יתברך, וכמו שמייעד
 לנו יעוד הטוב כאשר נשמע כן יהיה ההפך ח"ו בעברנו על מצותיו, ובטיבה זאת ימנעו את עצמם
 מלקבל את התורה, כי יראנו שיצא שכרם בהפסדם, [לכן] בטיבת כל זה אולי יעלה בדעתו של משה

הזכיות
 פ"ע

8

2

(9) סיפור
 (12) כחלק מן
 ע"פ

ג כשעושים דברים האלו אין עושין אותן לא
 ע"י גוים ולא ע"י קטנים ולא ע"י עבדים ולא
 ע"י נשים כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם.
 אלא על ידי גדולי ישראל וחכמיהם. (ג) ואסור
 להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה
 שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא
 שימות בהם. הא למדת שאין משפטי התורה
 נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם.
 ואלו המינים שאומרים שזה חילול שבת ואסור
 עליהן הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים
 לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם : ד

כ"ה. וגם אני נתתי להם חקים לא טובים
 ומשפטים לא יחיו בהם.

זה לשון הרמב"ם הל' שבת פ"ב
 ה"א-ה"ג: כללו של דבר - שבת לגבי
 חולה שיש בו סכנה הרי הוא כחול לכל
 הדברים שהוא צריך להזן וכו', ואסור
 להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו
 סכנה, שנאמר (ויקרא י"ח ה'): "אשר
 יעשה אותם האדם וחי בהם", ולא שימות
 בהם, הא למדת שאין משפטי התורה
 נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום
 בעולם, ואלו המינים שאומרים שזה חילול
 שבת ואסור, עליהן הכתוב אומר "וגם אני
 נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא
 יחיו בהם", עכ"ל.

נ"ל שבא להוציא מדעת המינין שאמרו
 שדין זה של "וחי בהם", ולא שימות בהן,
 לא היה מקובל מהלכה והביאו הללו
 והעוקבים אחריהם⁴⁴ מספרי החשמונאים.⁴⁵

ובעל דורות הראשונים הכה על קדקדם.⁴⁶
 וכעת נ"ל כי הפסוק הזה שהביא והיינו
 "וגם אני נתתי להם" וגו' הוא ביחזקאל
 אחר שהנביא קורא אותם בשם מחללי
 השם, כלומר כשהאדם אומר שמצוות
 התורה אינם רחמים ושלום בעולם הרי
 הוא מחלל השם, עיי"ש⁴⁷. וביאור דברי
 הרמב"ם הוא דהיה אפשר לומר הא דפק"נ
 דוחה שבת הנהו רק היתר, כמו בהשבת
 אבידה דפטרינן מהשבה בשלו מרובה
 משל חבירו (ב"מ ל' ע"א), דודאי הוא

והייתם לי קבולה וכל העמים וכו' ולחם שהיו לי מונלכת כהנים וגוי קדוש חלה
 הדברים וכו' פירש"י לא פחות ולא יותר, וליל חיד יעלה על דעת מרעיה להוסיף
 על דברי ה' לפחות ולברוך, וכל כשנצין הא דמתחיל והייתם לי קבולה וסוב אחר ולחם
 שהיו לי מונלכת כהנים סוביל והייתם לי קבולה ומונלכת כהנים, דחנה הצניח לנו ה'
 ע"י מרעיה מאלו שאמרנו פרטנו לקבל התורה שכה"ל לו קבולה מונלכת כהנים והיינו
 גם אם לא נקיים התורה ולא נשמור אותה כדל"ה כמו שקבלנו התורה צמר סיני וצו
 לא יעשה ה' לנו מעמד הכבוד שבעדנו וקבלנו התורה אשר לא נעוץ כן כל שאר העמים
 וצו זה לנו כקדשים חמדי קבולה נגד שאר העמים, חבל אם חלו מקיימים התורה כדל"ה
 בדכתיב כי עם קדוש אתה לה' חלקך ולו דבוקים צה ובתורתו אז חלו בצדקתה מעולה
 עליונה שנקרא עלינו עם הכבוד מונלכת כהנים וגוי קדוש, חבל על זה אין צד ה'
 ולהצניח אותנו כי זה חלו ברטובי וסבל צדי שמים חן מיראת שמים, חבל מדרגה
 שכה"ל לו קבולה וכל העמים ע"י הצניח ה' אותנו שכה"ל לו לעולם קבולה מאחר שקבלנו
 התורה, והיינו והייתם לי קבולה וכל העמים כדל"ה מעצמי החכם שלעולם תהיה לי
 קבולה גם אם לא תקיימו התורה ומלות כדל"ה חבל אני ענקש מכם ולחם שהיו לי
 מונלכת כהנים וגוי קדוש שחקיימו התורה והיו קדושים שצדו למדרגה מעולה מונל
 כהנים וגוי קדוש ונעשה ישרש סיב חלה הדברים לא פחות ולא יותר שלום ה' למע
 שיאמר להם עני דברים אלו שלא יחיו לעולם פחותים מעם קבולה אפי' לא יחיו טובים
 וגם מדרגה מעולה שצדו מונלכת כהנים וגוי קדוש ויחיו מונלכת כהנים להי'

ככל וסוף כסון:
 (10) י"ד משה מן ההר. - וברש"י, מלמד שלא היה משה פונה אל עסקיו אלא
 מן ההר אל העם. ראיתי בשם הרה"צ ר' יחזקאל'י מקומיר ז"ל,
 שפעם אחת בא אליו ההה"צ בעל תפארת שלמה ז"ל מראדומסק, שרצה
 להסתופף בצלו בחג השבועות, ושאל אותו הה"צ מקומיר על דברי רש"י
 הנ"ל, מה פירוש שלא היה פונה לעסקיו, וכי איזה עסקים היו למשה רבינו
 שיפנה אליהם, והרי לא היו לו שום עסקים בגשמיים. אך כך היא הכוונה,
 שבשעה שמשה רבינו היה עסוק עם ישראל לקרבן לתורה, לא היה חושב אז
 כלל על העבודה של עצמו שהיה רוצה לעבוד את ה' בהתלהבות ובמוחין,
 ר"ל היה מפקיר עצמו כדי למלא את הפקידו ולקרב את ישראל אל אביהם
 שבשמים. וזהו שלא היה פונה לעסקיו גם בעסקי עבודת ה' שלו. והיה זה
 רמו להה"צ בעל תפארת שלמה שהוא צריך לתור לביתו ולקהל חסידיו
 בראדומסק, ולהיות עמהם בחג השבועות כמו תמיד, לקרנם לעבודתו יתברך
 כדרך הצדיקים תמיד, וזכותם יגן עלינו עד עולם.

ובא לציון: שמעתי מהר"ר יוסף לרנר, שיחיה (שגדל בבני ברק בצעירותו),
 ומשך הרבה שנים הגיד שיעור אצלו בשיבה, וגר בוואשינגטון הייטס)
 שהרב יוסף שלמה כהנמן, ז"ל (הרב דפוניבז'), היה מוטל על ערס דווי
 בבית החלמה (פאר"ט טרייען) בוואשינגטון הייטס על כמה חדשים,
 והוא הרי הכירו מצעירותו, וביקר אצלו בבית החלמה כמה פעמים.
 ופעם אחת הציע לרבו שאולי יסע עמו במונית לבקר אצלו, כי ביקור
 רבו בודאי יביא לו להרב כהנמן שמחה גדולה. והשיבו רבו תיכף, ימה
 צריכים על כך מונית, חלא ההליכה ברגל רק יקח לכל היתר עשרים דקות,
 הבה נלך ביחד ברגל! וכשנכנסו לחדר, שמח הרב כהנמן במאוד מאוד.
 באמצע השיחה הזכיר אז הרב כהנמן בשם החפץ חיים את
 התביאור בפסוק ואני זאת בריתי אותם אמר ד' רוחי אשר עליך ודברי
 אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיד ומפי זרע ומפי זרע זרע אמר ד'
 מעתה ועד עולם. דבאמת לשון הפסוק מוקשה, דהול"ל בריתי אתם,
 שהרי שני הצדדים מתרצים אחדדי לכרות ברית ביחד, האחד עם השני,
 ומ"ט כתיב בריתי אותם.

וביאר בזה החפץ חיים שהכוונה היא שהקב"ה כפה עלינו את ברית
 התורה בעל כרחנו, שאפילו אם מישהו ירצה לברוח ולהישמט מן התורה
 ומן המצוות, התורה תחזור למשפחתו אצל בניו. ואם לא אצל בניו, אז
 תחזור עכ"פ אצל זרע זרעו, ובאם לאו - באי מהדורות הבאים, כי אנתנו
 בניי לא נוכל להישמט מן הברית הזאת אשר הוטלה עלינו בעל כרחנו,
 ולא נצליח לגרום שימושו דברי התורה מפינו ומפי זרע זרענו לעולם.
 ואז הזכיר כמה מקרים מאנשים חילוניים לגמרי, ואף אנטי-
 דתיים, שהיו מראשי מייסדי המדינה, וכעת, בני בניהם לומדים ואף
 מלמדים תורה ברבים, באופן נפלא. ואף רבינו הזכיר אז כמה משפחות
 באמריקא, שהסבא היה שופט רפורמי מובהק או חילוני לגמרי וכיו"ב,
 וכעת אף בני בניהם לומדים ומלמדים תורה, כהבטחת הפסוק ההוא.

(3)

איסור להתמהמה, לפיכך מסק דאין זה אלא היתר, אלא הלכה גמורה היא "וחי בהם", ולא שימות, וה"ז איסור אם ימות ע"י מצות התורה שלמדנו מפסוק זה שמשפטי התורה ניתנו לבהמים וחסד.

באם יותר על שלו ויתעסק בשל הבירו שיקיים מצות השבה, דהפי' הוא שלא חייבתו התורה בכה"ג, אבל אם הוא עושה הרי זה מדת חסידות, או אם יוציא יותר מחומש ממונו על מצות עשה, ודאי הוא שיקיים מצוה דאין זה אלא פטור, כל' שהתורה לא חייבתו על מ"ע יותר מחומש ממונו. וכמו כן היה עולה על דעתנו דהפי' של "וחי בהם" הוא רק שיעור שהאדם אינו מחויב למסור נפשו כדי שלא לעבור עבירה, ואם כן מהיכא תיתי לנו שיהא

(14)
PC

(15) *הרי"ף*

44. ר"ל, הריפורמים ההולכים בעקבותיהם - ע"י כהערה הבאה.
45. בע"פ הסביר עצמו רבינו שכן חיתה דעת הנוצרים הראשונים [וע"י מלואים לתורה-שלמה סי' י"ז, סוף כרך י"ד פ' בשלח, שגם הקראים סברו כן] שלמדו כן מן המסופר בספר המכבים (א' ב' כ"ט-מ"א): "וכל האנשים אשר נגעה תורת ה' אל לבם עשו כמורה וינוסו אל המדבר: ויקחו עמהם את כל אשר להם נשיהם וטפם ומקניהם להסתר שם וכו' ויהי כאשר שמעו אנשי מלך היונים אשר בירושלים וכו' וידחו ת"ו זמנ' וכו' ויכינו כל דבר מלחמתם עליהם כיום השבת: ויקראו להם לשלום ויאמרו קומו יען את פקודת המלך וחיו: אבל הם השיבו לא נצא מזה ואת פקודת המלך לא נעשה ואת השבת לא נחלל: או מהרו בני החיל ויתנפלו עליהם להראותם קשה: והם עמדו כדברם וגם אבנים לא זרקו עליהם וגם לא השתדלו לסכור פי המערה: באמרם אליהם טוב לנו כי נמות מות ישרים והשמים והארץ יעידו בנו כי אנשים נקיים הרגתם: אז הרעישו היונים עליהם ויהרגו את כולם האנשים והנשים והטף כאלף נפש וכו' ויועצו כולם ביום ההוא לאמר אם הלחם ילחמו בנו ביום השבת ויצאנו לקראתם ועמדנו על נפשנו ולא נמות כמות אחינו במערות". ודעת המינות של הנוצרים היתה שע"פ הלכה אין לחלל שבת במקום פיקוח נפשות, אלא שהמכבים עשו ריפורמה בהלכה והתירו פרושים את הדבר, ומה למדו שאפשר לעשות ריפורמה בהלכה, והם עצמם, כמסופר בכתבים שלהם המכונים או"ן-גליון (ע"י שבת קט"ז ע"א במסורת הש"ס ובחסרונות הש"ס), חיללו שבת אפי' כשכבר לא היה פיקוח נפש אלא היו סתם רעבים, כאשר אותו האיש ימח שמו התיר לתלוש שבלים בשבת באמרו "כי בן האדם ארון השבת הוא, ולא השבת ארון בן האדם", כאילו שהפצי האדם, ולא רק חייו, הם מעל לשבת, עפ"ל [וע"י ספר מלחמת-שמואל מר' שמואל ויינטרויב, ירושלים תר"ס, מש"כ על מתי פרק י"ב]. וזאת היתה הפרצה הראשונה שלו שחלל שבת במלאכת קוצר. וכנגד דעה כזו כתב זו אמר רבינו שנראה לו שהרמב"ן נתכוון במש"כ בדברות האחרונות (דברים ה' י"ד) שגם "שורך וחמורך" הם בכלל איסור שבת הוא לבאר שיאסר גם עבודת האדמה שהיא חיי האדם, ע"ש, דהיינו שגם צרכי חיי האדם אסורים בשבת אם אין סכנה.

46. בע"פ אמר רבינו שכבר ביאר ר' יצחק אייזיק הלוי בספרו דורות-הראשונים (כרך א' עמ' קע-קעב) שאם מאה גוים עומדים להתנפל על יהודי בשבת ולבסוף ודאי ייהרג, אין לו היתר להרוג כמה גוים עד שיהרג כיון שאינו מציל עצמו בחילול שבת הזה של הריגת כמה גוים, ולכן לא עשו כלום אותם אלף אנשים ונשים וטף כדי להציל את עצמם. ומה שחדשו המכבים היה שמעתה יערכו מלחמה ביוונים, והכריזו על פעולותיהם שהן לא סתם מעשי התנגדות לכפיית היוונים בתור יחידים אלא שמלחמה כוללת יש כאן, ובמלחמה הרי כל כמה שאפשר להרוג מותר אפי' אם אינו מציל עצמו, מפני שכל גוי שהם מצליחים להרוג הרי זה חלק מפעולת המלחמה להחליש את האויב, וזה כלול בדין של "עך רדתה" אפי' בשבת, כמבואר בשבת י"ט ע"א.

47. לעיל מיניה כתיב: "ואתן להם את חקותי ואת משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וגו' וימרו כי בית ישראל במדבר בחקותי לא הלכו ואת משפטי מאסו אשר יעשה אתם האדם וחי בהם ואת שבתתי חללו מאד ואמר לשפך חמתי עליהם במדבר לכלותם: ואעשה למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר הוצאתים לעיניהם" (שם פסוקים י"א-י"ד וע"י פסוקים כ"א-כ"ב), ומפרש רבינו, לפי הרמב"ם, שהקב"ה אומר שנתן חוקים ומשפטים לעם ישראל שיעשה אותם האדם וחי בהם, דהיינו חוקים ומשפטים של רחמים וחסד ושלוש בעולם, אולם הם מאסו ולא הלכו בחוקים ובמשפטים באופן שייראה לעיני הגוים שמשפטי ה' הם למען יעשה אותם האדם וחי בהם, ונמצא שבוה חללו את ה', וממילא אומר הקב"ה שהוא זקוק לעשות למען שמו הגדול שלא יתחלל לעיני הגוים ולתקן את המצב.

(4)